

Hvarför är vår tid icke poetisk?

Hagberg, Theodor,

14 A Br.

National Library
of Sweden

HAGBERG

Estel.
(Bor)

Kungl. biblioteket

0 0000 000096471

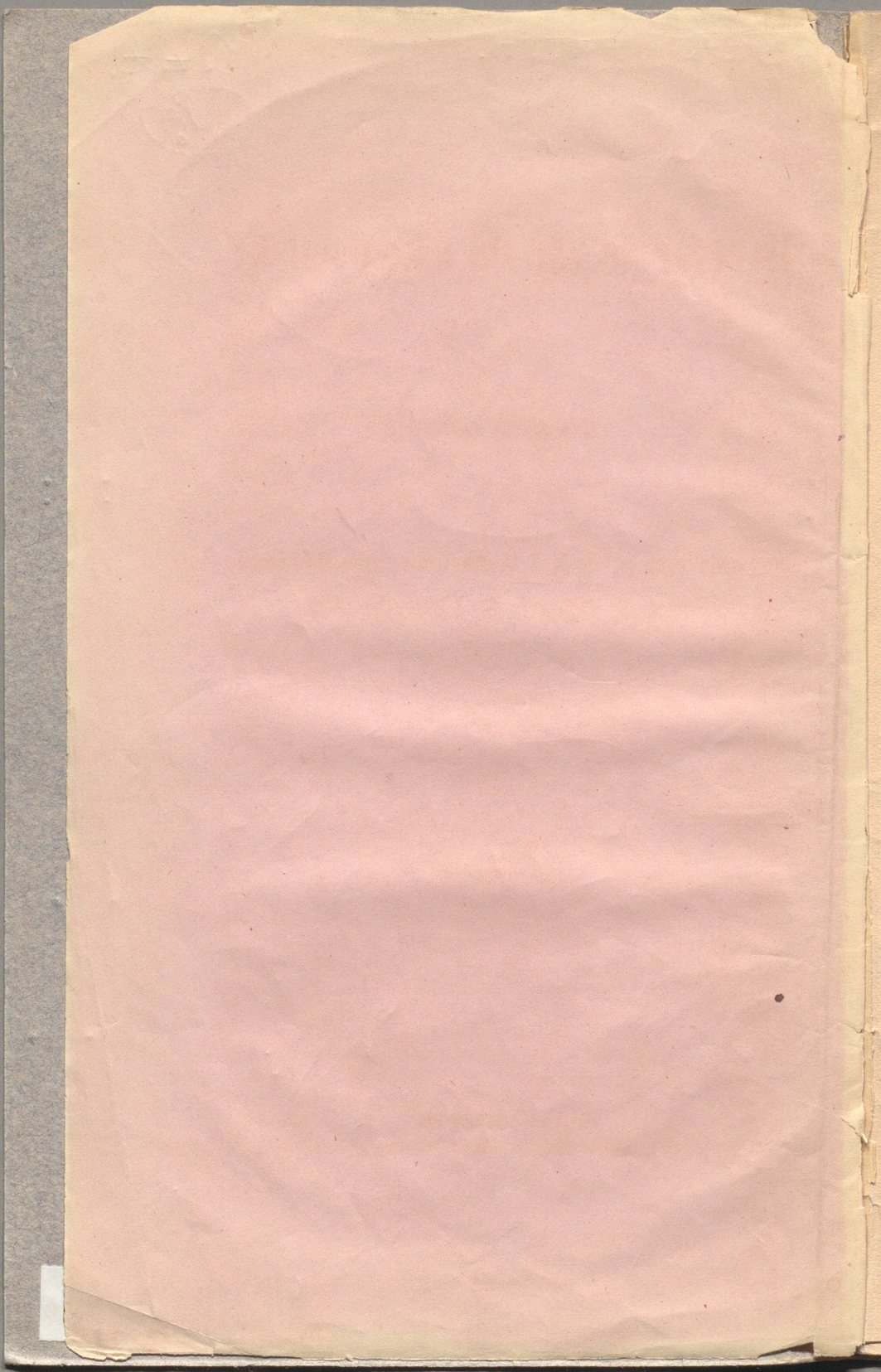
AGBERG, J. TH.

Estat.

Bm
o

Upsala
1852

Hvarför är vår tid icke poetisk?

Några ord

med anledning af Hr B. E. Malmströms uppsats i Fjerde
Häftet af Tidskrift för Litteratur 1852

af

J. Th. Hagberg.

Upsala, 1852
tryckt hos J. Sundvallson.

Hvar för sig står till icke böckers

Första ord

med anledning af Hr. B. H. Malmströms uppsats i Hjerde
Häftet af Tidsskrift för Litteratur 1858

I. H. Högberg

Uppsala, 1858
tryckt hos J. Sundkvistson

La métaphysique, les institutions sociales, les sciences, tout doit être apprécié d'après le perfectionnement morale de l'homme; c'est la pierre de touche qui est donnée à l'ignorant comme au savant. Car, si la connaissance des moyens n'appartient qu'aux initiés, les résultats sont à la portée de tout le monde.

Madame de Staël.

Det gifves många frågor, som man kan besvara med både ja och nej, många frågor, som man vidare af allt hjerta kan bejaka eller förneka, ehuru af andra grunder än dem, hvilka föranledt en annan att på samma frågor afgifva ett svar, som i afseende på det yttersta utslaget öfverensstämmer med ens egen öfvertygelse. Det förra kommer sig deraf, att en framställd fråga kan uti sig innehålla flera olika sidor, som vid tillämpningen på lifvet och verkligheten icke alltid behöfva åtfölja hvarandra uti lika strängt sammanhang. Det sednare åter kan ega rum derföre, att föremålet för frågan, i synnerhet om detta är en viss tids bildning och beskaffenhet, ej behöfver hafva blott en, utan som oftast har flera orsaker, bland hvilka icke alla vilja erkänna en och samma för att vara den ursprungliga. Detta är anledningen hvarför vi här ånyo upptaga en fråga, som i det fjerde häftet af Tidskrift för Litteratur redan en gång blifvit uppkastad och ur en viss synpunkt besvarad. Vi anse nemligen att frågan om, huruvida vår tid är poetisk eller icke, är dels tvetydig, emedan den poetiska beskaffenheten af en viss tid har mera än en sida, dels åter kan, om också dessa sidor vidare serskiljas, från en annan synpunkt utredas och ändå såsom svar erhålla en slutföljd, som öfverensstämmer med den redan gifna.

Vi hafva påstått, att uttrycket poetisk är tvetydigt, emedan det i sig innehåller flere synpunkter, åtminstone när detta uttryck skall lämpas på en viss tids beskaffenhet. En viss tid kan nemligen genom de händelser, som i densamma tilldraga sig, erbjuda en rik skörd af poetiska ämnen för konstnärlig behandling och således vara till sin beskaffenhet poetisk: detta är om vi så få säga tidens poetiska natursida. Vidare kunna en viss tids människor vara till sin känsla, sin stämning rent och sannt poetiska, utan att denna stämning behöfver hos någon ibland dem, som blifvit rikare begåfvad, framträda såsom stegrad till någon större skapande konstnärlig verksamhet. Slutligen är en tid i den högsta och mest omfattande mening poetisk, då den gifver sin känsla luft uti skapelser så storartade, att de ej allenast bilda sin egen samtid, utan äfven sträcka sitt välgörande inflytande till den sednaste efterverld. Således medgifva vi visserligen, att en tid icke är i strängaste mening poetisk, så fram den icke framalstrat konstverk af större och mera omfattande betydelse, ehuru vi ej derföre vilja medgifva, att samma tid i följe deraf nödvändigt skall vara lika mycket poetisk såsom sjelf ämne för behandling. Det är den poetiska beskaffenheten hos vår tid, såsom frambringande konstverk, som författaren till uppsatsen i Tidskrift för Litteratur förnämligast haft för ögonen, ehuru han äfven kastar en vidt kringsväfvande blick på densamma såsom kännande och konstnjutande. Det är likvisst nödvändigt, att i främsta rummet betrakta tidens poetiska grundkapital, om det också ännu icke blifvit räntebärande och derjemte skåda tidens poetiska sidor, hvar och en ifrån sin rätta synpunkt, emedan man annars löper fara att härleda en slutföljd ur en såsom grund ansedd tillfällighet.

Låtom oss nu först söka att utreda, huruvida vår tid är poetisk eller icke i anseende till sin beskaffenhet såsom ämne för konstnärlig behandling. Härpå skulle vi visserligen i största korthet kunna svara, att det sedan världens skapelse intill närvarande dagar icke funnits någon tid, hvilken ej såsom stoff är poetisk. Ty om vi också medgifva, att "friheten är konstens lifsluft, emedan konstens uppgift är att förverkliga densamma", om vi medgifva detta, utan att likväl, såsom äfven författaren till ofvannämnde uppsats, vidare utveckla hvaruti denna frihet består, måste vi dock påstå, att det icke funnits något tidevarf, under hvilket icke människan på ett el-

ler annat sätt utvecklat någon del af sin allmänna frihet. Vi skulle annars tvifla på försynens barmhertighet och verldsstyrelse. Så var onekligen sjelfva Muhamedanismen med sitt sjelfherrskarelymne en utveckling till frihet i förhållande till en mångdyrkande hedendom, en utveckling som äfven dref konsten i blomma. Så hafva de första förföljda kristna församlingarne under de utsväfvande Romerska Kejsarnes tunga spira, om också såsom deras Mästare genom lidande, bidragit till utvecklingen af människans frihet och i följe deraf bildat ämnen för en poetisk behandling, hvarpå vi hafva det närmast förhanden varande beviset uti Stagnelii Martyrer. Denna den mänskliga frihetens beskaffenhet, att genom sjelfva lidandet utveckla sig till en högre fullkomlighet och på sådant sätt bilda en hufvudsaklig grund för den kristliga konsten, gör det äfven för de mest olyckliga och förtryckta tidehvarf möjligt att lemna rika bidrag till diktens förrådskammare. Till och med kättarebrännaren Philip den andra och hans inquisitoriska tidehvarf har ju, såsom bekant är, bestått upprättningen till ett af den Tyska diktens berömdaste frihetsskådespel, Don Carlos, om vi äfven härvid icke skulle såsom bevis få åberopa den Spanska scenens mästerverk, som i mer än ett afseende stöda sig på nämnde tids varma, om också öfverdrifna, religiösa hänförelse. Dessa sednare kunna dock icke förbrås att hafva den Nederländska frihetskampen att tacka för sin tillvaro, en frihetskamp, som likvisst i grunden rörde, vi få ej glömma det, icke så mycket staten, som religionen. Om vi nu således å ena sidan måste yrka, att hvarje tid är poetisk, emedan den kan blifva föremål för en äkta konstnärlig behandling, vilje vi derfor icke påstå, att hvarje tid är det lika mycket. De olika tidehvarfvens poetiska styrka beror nemligen på det sanna mänskliga lifvets högre eller lägre värmegrad, på dess vidgade utsträckning öfver en viss tiderymds, ett visst folkslags hela verksamhet och åskådningssätt. Ett tidehvarf kan nemligen vara poetiskt antingen såsom ett helt eller också blott genom spridda, mer eller mindre allmänna yttringar af ett sannt mänskligt lif. Poetiska såsom ett helt äro de tidehvarf, som eldade af en för alla dess medlemmar gemensam tro och öfvertygelse kämpa för ett mål, som för dem framstår i en klar och bestämd form såsom ett af Gudomen sjelf anvisadt. Derfor gjorde de första kristna martyrernas hänförelse den Romerska Kej-

sartiden poetisk blott till en del, då deremot samma hänförelse utbredd öfver Europas flesta folkslag bildade korsstågens tidehvarf till ett af de mest poetiska i världshistorien så till händelser som stämning. De tider, som allmänneligen varit gripne af ett djupt religiöst behof, eldade af en himmelsk hänförelse, äro äfven historiskt de enda, som kunnat kallas poetiska såsom ett helt, emedan den religiösa känslan, såsom den menskligaste på samma gång som den gudomligaste, är det enda, hvilket kan gifva styrka och enhet just därför, att den kan gripa och elda alla. Domnar denna känsla, är den icke längre såsom den menskligaste derjemte den, som hufvudsakligast bestämmer all öfrig mensklig verksamhet, äfven den statsordnande, så skingras tidehvarfvens krafter åt skilda väderstreck, emedan de hafva förlorat sitt mål i ett töcken och den politiska babelsbyggnaden förbistrar äfven poesiens himmelska tungomål, om den också icke kan utrota detsamma. Det kan dock icke utrotas, ty ett förslappadt tidehvarf kan icke öfverleva sig sjelf förr, än det redan inom sitt eget sköte utvecklats ämnen till ett nytt menskligt lif, hvars uppgift det är att bereda verlden en ny, en sannare famtid.

På hvad sätt uppfyller nu vår tid dessa oeftergiftiga fordringar på ett poetiskt tidehvarf? Hr M. medgifver sjelf, att vår tids sträfvanden "såsom sträfvanden äro abstrakta, äro idéer, som söka sin verklighet och som måste finna den först, innan konsten kan göra sig den till godo." Äfven detta yttrande kunna vi till en del medgifva. Men likasom vid det ofvan anförda uttrycket om "friheten såsom konstens lifsluft", så beror det dock äfven här på hvad man med dessa ord förstår. Blott de idéer, som i och för sig sjelfva äro sanna, kunna sägas söka en verklighet, emedan idéens sanning just består deruti, att den ej är tom och innehållslös, utan att den förmår att utur sig utveckla en lefvande verklighet. Sträfvandet för en dylik idé kan aldrig kallas för ett abstrakt sträfvande, äfven om den som helgat sitt lif deråt icke alltid skulle vara klart medveten om idéens hela omfång och betydelse. Om vi derföre tala om "abstrakta sträfvanden", måste vi dermed mena, icke sträfvanden för en i sig sjelf fullkomlig och sann idé, som ännu icke funnit, men som måste tillkämpa sig en deremot svarande tillvaro, utan vi måste dermed mena sträfvanden för idéer, som i och för sig sjelfva äro osanna och som oförtjenta

af namnet idé just därför aldrig kunna erhålla någon sann tillvaro förr, än de underordna sig under en högre, en fullständigare enhet. De ansträngningar, voro de också aldrig så "kollossala", hvaraf dylika abstraktioners förfaktare berömma sig, skola därför fortfara att vara lika ändamålslösa, så länge de åsigter, för hvilka de ifra, i följe af sin ofruktbarhet, äro oförmögna af att både gro och blomstra. Ty om vi se de för dagen gällande åsigterna något närmare under ögonen, hvad hafva de väl, som kan berättiga dem att påstå sig "söka en verklighet", i den mening, i hvilken detta uttryck här måste tagas. Att söka verklighet vill nemligen säga att söka lif och lifvet i sin sanning är lika litet förklaradt genom allmänna tankebestämningar å den ena sidan, som genom serskiljande upplösande sönderdelningsläror å den andra. Kasta vi en blick på den vetenskap, som företrädesvis har till uppgift att sysselsätta sig med tankebestämningar, och serskildt på den utveckling deraf, som ligger till grund för vår tids allmänna åsigter och äfven den Hr M här tyckes vidgå, så måste vi, äfven om vi erkänna dess allvar, snillrikhet, ja till och med dess berättigande i historiskt afseende, likväl påstå, att såsom en förklaring af lifvet dertill är den otillräcklig. Så vida den påstår, att sanningen aldrig är eller varit förverkligad i full mening, utan först blir det i och genom "det allmänna verldsloppet", är den åtminstone dertill otillräcklig, emedan lifvet då icke längre har något mål och således icke heller någon verklighet att söka. Men om nu idéens sanning är verklig blott såsom i oändlighet blifvande och således i själfva verket aldrig är det, så måste åtminstone Hr M medgifva, att just denna filosofiska åsigt måste vara en af de väsendtligaste orsakerna till vår tids "poetiska sterilitet", så till vida som Hr M själf yttrar, att "den enhet som konsten söker, är icke den som *blifver*, utan den som redan *är* verklig i en individuell existens." Det hjälper nemligen icke att skjuta frågan undan dermed, att "konsten icke har något att skaffa inom det etiska området", ty denna sats är, såsom den här åberopas, icke sann. Den är visserligen sann så till vida, som konsten aldrig kan annat än medelbarligen inverka på viljan och ej heller, utan att mer eller mindre upphöra att vara konst, verka för ett utom sig liggande ändamål. Den är falsk åter, om man påstår, att konsten skulle såsom grund kunna erkänna en verklighet, en enhet, det vill här säga

en sedlighet, som, då den aldrig varit och aldrig kan blifva fullkomlig inom "individens enskilda tillvaro", ej heller skulle finna sig fullkomnad mer än "till en viss grad i det allmänna verldsloppet." Vi påstå nemligen, att konsten måste *förutsätta* en allmänt erkänd, *fullt* verklig, sedlig grund, på hvilken den skall bygga, emedan vi annars icke kunna begripa, hvaruti konstens "befriande" och försonande beskaffenhet skulle bestå. Atminstone är den dramatiska, i synnerhet den tragiska konsten härigenom blottad på sitt egentligaste innehåll. Vi måste nemligen i en viss mening erkänna den dramatiska konsten såsom en "lärodikt" i stort, på samma sätt, som vi erkänna lifvet såsom en skola, den der uppfostrar för ett bestämdt och dock oändeligt mål.

Söker nu å ena sidan den tankebyggnad, hvilken vi här i korthet vidrört, en så ringa tillfredsställande verklighet inom det område, hvarest friheten i sin högsta mening såsom sedlighet skall utveckla sig, så utöfvar den åter å den andra med tankens enväldiga spira ett rent af förtryckande herravälde öfver det rike, som man enligt vanligt föreställningssätt företrädesvis plägar kalla för verklighetens, nemligen naturens. Hr M. framställer sid. 198 i korthet dessa den menskliga tankens "gudomliga rättigheter" genom att yttra, att "naturen icke egentligen kan kallas skön, emedan den tillfalliga och fragmentariska skönhet, som der möter, icke är till såsom skön, utan af det åskådande subjectets egen fantasi dels indiktas i densamma, dels på mångfaldigt sätt renas och kompletteras genom en verksamhet, som liknar den konstbildande fantasiens." — Men hvad är det väl, som berättigar oss att från skönhetens rike helt och hållet utestänga det natursköna? Icke kunna vi vara dertill berättigade derföre, att man, för att inom konsten upptaga naturen och omskapa henne till konstskön, måste rena och om-bilda henne, ty samma förhållande eger äfven rum med den utom konsten stående sedliga människoverlden. Det är således icke naturens brist på andelig mensklig frihet, som skulle göra det omöjligt för oss att kalla henne skön. Då vi derjemte icke kunna undgå att inom den menskliga andens verld och till och med inom den konstbildande verksamhetens område finna icke endast en art — utan äfven en gradskillnad af skönhet, hvarför skulle vi icke erkänna naturen såsom en företeelse af en dylik gradskillnad, så till vida, som äfven naturen är en synlig

uppenbarelse af lifvet? Det är denna omständighet, som förmått Hegel att nästan emot sin vilja inrymma det natursköna en plats såsom en förberedelse för det konstsköna, det der vore den enda verkliga skönheten, hvaraf äfven det natursköna skulle låna sin förklaring*) Orsaken, hvarför naturen icke kan få kallas för skön annat än i oegentlig bemärkelse, skulle således vara den i Hr. M:s yttrande antydda, att den skönhet, hvaraf vi njuta vid åskådandet af naturföreteelser, aldeles icke tillhör naturen i och för sig sjelf, "utan af det åskådande subjectets egen fantasi indiktas i densamma." Vi förutsätta nu att detta gäller endast om den ytre oss omgäfvande i egentlig mening så kallade naturen, ty det är af sammanhanget synligt, att Hr. M. icke här vill påstå, att man likaledes indiktat en skönhet uti det personliga menliga lifvet, hvilket dock äfven, så vida det är omedvetet skönt, kan kallas för en naturverld, inom hvilken det sköna uppenbarar sig. Vi tro icke heller, att någon vill påstå det sednare; men männe vi med mera skäl kunna sägas indikta en skönhet uti den liflösa eller lefvande naturen, än uti det menliga lifvet? Ett dylikt indiktande, så vida vi verkligen skola begagna ett så oegentligt uttryck, har visserligen stundom egt rum på sätt och vis, såsom till exempel inom den Grekiska verldsåskådningen, inom hvilken naturens skiljda krafter och till och med enskilda naturföremål föreställdes såsom egande menliga egenskaper och menlig verksamhet; och detsamma eger ännu inom dikten rum så ofta man från denna verldsåskådning lånar en bild eller ett uttryck. Men vi få icke glömma, att naturen härigenom upphörde att längre vara till såsom natur och endast kvarstod såsom ombildad till verkliga Gudamakter i människogestalt. Detta bevisas bäst deraf, att de tänkare, som försökte att lära, att vissa kroppar, såsom t. ex. stjernorna, vore endast naturföremål, blefvo ansedda såsom Gudaförnekare. Helt annorlunda förhåller det sig med vårt sätt att betrakta naturen. Oafsedt den mer eller mindre rigtiga föreställning, som den allmänna bildningen hyser om naturföremålets sanna beskaffenhet, framträda likväl alltid dessa föremål

*) Det skulle blifva för långt och från ämnet ledande, att här undersöka, om icke Hegel i detta afscende motsäger sig sjelf och hvaruti denna motsägelse och förvirring består. Vi hänvisa i stället till Vischer, hvars behandling af det natursköna är vida anderrikare och för skönhetskänslan mera tillfredsställande.

för oss såsom blott naturliga. Men månne de derföre icke längre äro sköna? Låtom oss först vända oss till den liflösa naturen, hvilken just derför, att den anses för liflös, närmast skulle vara underkastad tvifvelsmål, huruvida den kan betraktas såsom skön eller icke den konstbildande inbillningskraftens verksamhet förutan. För att vara korta vilja vi derifrån hemta blott ett och annat exempel. Hvilken rikedom af skönhet erbjuder icke t. ex. det blotta ljuset och färgspelet! Den som skådat detta färgspel uti Södern uti sin största prakt bör åtminstone icke tvifva på, att det eger en skönhet, som rent af tvingar sig på åskådaren och alldeles icke af honom indikatas. Till och med om vi betrakta ljuset såsom den kroppsliga världens källa och ursprung, såsom värmande och lifvande, kunna vi icke sägas deruti indikta dessa egenskaper, om vi besinna, att vetenskapen uti ljuset förstått att uppleta de etherrörelser, som genom en kemisk, elektrisk och magnetisk verksamhet upprätthålla den kroppsliga världen. Målarens svåraste uppgift är också att återgifva ljusets färgspel i naturen, en uppgift, som kanske icke heller af någon målare skall någonsin lösas fullkomligt. Icke skulle heller Goethe hafva selsatt sig så mycket med färgorna, så framt han icke hos dem funnit en egendomlig skönhet och månne han icke hade sitt öppna natursinne att tacka för sin storhet som skald, om detta också stundom ledde honom på afvägar, dem vi här icke gifva oss tid att undersöka. Inom de öfriga naturens områden träder oss skönheten likaledes till mötes uti allt högre och högre fullkomlighet. Ljudet och tonerna, hvilka först inom den organiska naturen framträda såsom uttryck af en lifvande känsla, gifva sig dock redan inom den liflösa naturen tillkänna såsom frambragta af en egenskap hos metallen. Om vi också stundom indikta en mensklig stämning uti den af en tillfällig yttre anledning framkallade klangen, så beror likväl icke dess skönhet väsentligen på ett dylikt indikande. Ty den enkla rena tonen ger oss, utan att vi behöfva tänka på densamma såsom en slags sinnebild, en känsla af harmonisk tillfredsställelse och de olika stämningar, som en sådan ton kan hos oss väcka, äro nödvändigt betingade af de olika metallernas serskilda beskaffenhet till hårdhet och sammansättning. Ljudets skönhet stadnar dock icke äfven inom naturens område på denna lägre ståndpunkt, det uppenbarar sig äfven såsom

ett uttryck af ett sjelfständigt lif uti fogelsången, hvilken i samklang med den tysta naturen likasom öfversätter dess slumrande känslor på naturtonernas språk. Denna sång ger landskapet i sin helhet en skönhet, som konsten alltid måste sönderdela, så till vida som målaren aldrig kan gifva oss en föreställning om naturens tonlif och musiken åter aldrig kan meddela oss landskapet. Vi fråga nu om icke en naturåsig, som på sådant sätt söker att arbeta det sköna i handom, är både verkligare och skönare än den, som i tankens öfvermod förnekar naturen allt eget lif! Vi fråga vidare, om icke denna sednare genom sin ringaktning af naturen kan anses hafva bidragit till skönhetskänslans förqvävande, emedan den äfven i detta afseende icke söker en verklighet! Vi skulle tro, att den som anser, att "den ledsamma och enformiga oändligheten af verldssystemerna icke kan hafva verkligt intresse för någon annan än kalkylatören", icke heller är i stånd att fullkomligt njuta af en "Rafaelisk Madonna", så till vida som äfven denna njutning hvilat på en sann uppfattning af den kroppsliga skönheten.

Men det gifves äfven en annan åsig af naturen, en åsig, hvilken nödvändig såsom en motståndskraft emot tankens envælde, vill uppsöka naturens osynliga lif genom att sönderdela hennes alster uti dess minsta och finaste urämnen. Om också dessa yttersta urämnen genom en inneboende, ännu oförklarad kraft anses ega förmåga, icke att ur sig utveckla, men af sig sammansätta en mångfald af företeelser, så kunna de dock aldrig åstadkomma en verld, hvarest en på samma gång fri och dock lagbunden vilja förmår att frigöra sig från en obecklig naturnödvändighet. Ty då denna åsig uti den kemiska frändskapen söker sin egentligaste grund och förklaring, så kan den ej heller stiga högre än till ett lif, som mer eller mindre förändligadt måste hylla samma dunkla förutbestämda naturmagt. Om äfven denna åsig, så länge den håller sig inom ett område, hvarest en dylik nödvändighet till största delen gör sig gällande, är nyttigt och ändamålsenlig, emedan den utgör en drivande kraft för fortsatta undersökningar, så blir den deremot så mycket mera farlig och förstörande, då den vill sträcka sitt herravälde öfver en verld, der dess lagar måste underordna sig under högre och derigenom få en annan betydelse. Ty hvarför skulle menniskan då längre tukta sina egna lidelser, när dessa i sjelfva verket blott vore

ett uttryck af den ursprungliga naturens befallande och oemotståndliga drifter, hvarför skulle hon lyda samvetets och de ädla känslornas manande röst, så snart denna röst, oförklarlig ur de grundföreställningar, från hvilka hon utgår, måste förefalla henne såsom en fördom, såsom en främmande magt, den der vill göra intrång på hennes frihet! Detta är en frihetsåsigt, som måste spränga alla band, äfven de heligaste. Från och med den egen-sinniga pojken, som betraktar fadersagan såsom ett tyranni, till och med den på njutningar omätlige mannen, som skyller sina brott mot den äktenskapliga troheten på en hemlighetsfull valfrändskaps oemotståndliga dragningskraft, se vi samma upplösande naturlära hyllas omedvetet eller medvetet. Framträder denna lära medveten, så måste derigenom uppstå tänkare, hvilka ändamål hufvudsakligen går ut på att med en sönderdelande undersökningslusta upplösa all verklighet, utom de blotta sinnenas. Så länge den är blott några enskildes egendom, så betyder den icke så mycket, men om den en gång går i arf till mängden, som alltid är färdig att utan vidare betänkligheter tillämpa hvad den lärt på lifvets viktigaste förhållanden, om den blir ett helt tidehvarfs tillhörighet, då måste äfven dess verkningar gripa så mycket djupare, då måste äfven samhället i sin helhet röna dess skadliga inflytande. Sådan var äfven den historiska utvecklingen af det adertonde århundradets filosofiska läror, för hvilka det låg till grund en åsigt, som först i sednare tider erhållit sin tillämpning på ett område, dit den egentligen hör och hvarifrån den aldrig bör aflägsna sig, för att intaga herraväldet der, hvarest den är af en underordnad betydelse *). Denna åsigt blir, eller rättare sagt, framträder derföre genom användningen på lifvets förhållanden lika "abstrakt", som någonsin den tankebyggnad, som ej vill erkänna naturen såsom skön i och för sig sjelf, genom en tillämpning på natu-

*) Ainsi, généraliser l'analyse, la separer de la synthèse, la prendre comme méthode exclusive et lui donner toutes les sciences à refaire, tel est le caractère fondamental du dix-huitième siècle en fait de méthode. Il a aussi propagé l'analyse. — — — Lisez l'ouvrage du créateur de la chimie française, et vous verrez que le but de Lavoisier est de transporter dans la chimie la méthode analytique. L'analyse philosophique est, il faut le dire, la mère de la chimie moderne; c'est déjà un assez grand service.

ren och det sedliga lifvet. Ty om menniskan i afseende på sina enskilda inre och yttre angelägenheter icke behöfver och ej heller anses böra ställa sig annat, än sin egen sinligt naturliga beskaffenhet till efterrättelse, så kan hon ej heller för sig såsom en medlem af samhället uppställa någon högre bevekelsegrund. Det menckliga samhället kan då icke heller komma till någon vidare utveckling, emedan det icke har något annat mål, än de enskilda medlemmarnes godtyckliga sjelfviskhet. Hvilande på en så allmän och derföre äfven så vacklande grund, måste de samhällsformer, som derutur tillfälligtvis bildat sig, lika lätt kunna upplösa sig och ingå uti lika tillfälliga eller om man så vill lika naturnödvändiga föreningar. Den lära, som bekänner de rörliga urämnenas sjelfständighet och eviga vexlingar, är derföre äfven de omstörtande statshvälfningarnes naturliga, om också omedvetna, bundsförvandt. Om nu de drag, vi här tecknat, onekligen uttrycka det adertonde århundradets innersta väsende och således äfven var det som hufvudsakligast, om icke utslutande, förberedde och fulländade den första Fransyska statshvälfningen, så behöfva vi icke länge besinna oss, för att deraf göra en tillämpning på det närvarande. Denna tillämpning är äfven af Hr M. redan angifven derigenom, att han erkänner våra dagars hvälfningar såsom varande den tredje akten af det stora verldsdrama, som började 1789, om också med förklarande af denna akts mera menckliga beskaffenhet. Detta ändrar dock intet i afseende på den omständigheten, att denna akt hvilat på samma grundsatser, som den första; skådespelet skulle annars vara alltför osammanhängande. Vi kunna så mycket mindre deruti se någon ändring, som vår tid genom naturvetenskapernas systematiska utveckling i materiell rigtning snarare vunnit ett ytterligare och mera handgripligt stöd för dessa åsigtens påstådda sanning och praktiska användning. Så vida som dessa åsigt, tillämpade på sedlighet och samhälle, aldrig kunna tillvägabrinda annat än förstörande verkningar, tro vi oss icke en gång behöfva vidare utveckla deras poetiska beskaffenhet. Vi behöfva blott kasta en blick på det adertonde århundradets författare inom Frankrike, som under detta århundrade nästan utslutande rönt verkingarne af den bildning, det bar inom sitt sköte. Vi skola der finna en mängd ypperliga författare i obunden skrifart, hvilka dock till en del voro ett arf från det fö-

regående tidevarvet, men knappast någon enda stor skald*). Oss veterligen har icke heller det adertonde århundradets trosbekännelse i mera omfattande mening blifvit lagd till grund för någon dikt af större värde, med undantag af Eugène Sue's i vårt tycke snillrikaste arbete, Vaktornet Koatven, som så ypperligt det än är såsom en tidsmålning dock måste följa sitt ämnes beskaffenhet och sluta — i ett intet. Vi skulle kanske äfven ur samma grund, det vill säga, ur den åberopade tidsbildningens all sedlighet upplösande riktning, kunna få förklara den ihållighet och den "kalla fernissa", som Hr M. icke utan skäl till en viss grad kan förebrå det Gustavianska tidevarfvet's vitterhet; åtminstone är denna grund sannolikare, om det också kan vara beqvämare att skylla på "despotismens hand." Vi skulle snarare tro, att om det verkliga sannt fosterländska och sannt poetiska, som onekligen finnes uti denna vitterhet, trots samtidens förpestade andeliga lifsluft likväl kunnat uppstå, så hafva vi därför att tacka dels en förstärkt Konungamakt, som dock gaf "säkerhet till person och egendom", hvilket med afseende på det sedliga lifvets utveckling icke betyder så litet, dels åter vår gamla ärliga svenska natur, som icke låter sig så lätt af utländskt vädergift förgiftas. Den känsla af nyvaknad fosterländsk sjelfständighet, som den tredje Gustafs statshvälfning ingaf Sveriges innebyggare, var dock åtminstone i början något mera, än blotta skenet af en verklig nationell frihet. Dessutom så vida det i följe af hvad ofvan är sagt medgifves, att konsten måste hvila på en verklig sedlig grund, torde det behövas, att med ytterligare skäl bevisa, att "för konsten till och med illusionen af frihet, det falska skenet deraf är fördelaktigare än förnekelsen af frihet, der den verkligen finnes." Ty om vi också medgifva, att konsten i en viss mening kan kallas för ett sken, så kunna vi dock icke gå så långt, att vi tillåta den kallas för skenet af ett sken eller skuggan af en skugga. Om vi vidare med tillämpning af ofvannämnde sats på våra närvarande förhållanden skola uttala vår tanke om den af Hr M. uppställda frågan, huruvida vi "ega den lugna tillfredställelsen af inre trygghet under utvecklingen af fria institutioner", så få vi förklara, att vi till dess att fullständiga be-

*) Vi vilja här icke inlåta oss i någon strid om Voltaire, som härifrån i vissa afseenden skulle utgöra ett undantag.

vis på motsatsen anföras äro fullkomligt öfvertygade om, att det är minst sagt mycket tvifvelaktigt, om verkligen "pluraliteten af Sveriges befolkning besvarar denna fråga med nej." Skulle åter Sveriges flesta innebyggare verkligen besvara denna fråga med nej, så återstår det dock att bevisa att de göra det med rätta. Göra de icke det med rätta, så vilja vi åter fråga, om vi hafva några andra att tacka för att vår frihet icke erkännes, än dem, som sätta denna frihet i fråga och ällas att misskänna henne? Om så är, så skulle enligt Hr M:s egen slutsats just dessa vara orsakare till den poetiska ofruktsamhet, som för närvarande råder i vårt fädernesland. Hr M. uppställer vidare äfven den frågan, om "vår historia sedan 150 år är annat än en fortsatt kedja af nationella förödmjukelser." Det skulle här blifva för långt att genomgå dessa 150 års hela historia. Vi vilja med afseende på vårt föreliggande ämne ur denna historia välja blott en enda tidpunkt, men denna just den, som vanligtvis anses för att vara den mest förödmjukande, nemligen tiden för det sednaste Finska fälttåget. Om det också skulle finnas några, som icke vilja erkänna, att detta krig var mycket rikt på "det blotta sken af yttre frihet och styrka, som kallas krigisk ära", så tro vi dock, att det icke finnes någon, som ej skall erkänna, att dessa bragder utgöra ämnet för ett bland de yppersta skaldeverk, som vi äga på Svenska språket, nemligen Fänrik Ståls sägner, ett skaldeverk till på köpet diktadt uti — ett sjelfherrskarerike. Men för att afgöra, huruvida "vårt tidevarf företrädesvis egnar sig för konsten", behöfva vi icke ingå uti några yttre serskilda omständigheter, rörande samhällsfrågorna för dagen. Ty om det måste medgifvas, att vår tids bildning uti filosofiskt, naturvetenskapligt och sedligt afseende hufvudsakligast består af de grundämnen, vi ofvan tecknat, grundämnen, som till en del leda sitt ursprung ända från början af det adertonde århundradet, så måste man äfven erkänna, att orsaken till vår tids opoetiska beskaffenhet ligger bra mycket djupare, än på ytan af dagens frågor. Atminstone är det att göra de "många millionerna beväpnade männen" nog mycken ära genom att påstå, att de dertill i ringaste mån bidragit, om de också någon gång "tagit den europeiska kulturen i beskydd" under sina nog mycket omordade "bajonetter." Man kan deremot anmärka, att förslappade tidevarf ofta skylla sina egna förvillelser på

yttre tillfälliga förhållanden, på samma sätt som den enskilde, genom andelig slöhet obeslutsamme, människan plägar skylla sin egen oförmåga af sedligt allvar och styrka att själf skapa sig en framtid på obevekliga störande hinder, härledda från bristande deltagande och andra ogynnsamma omständigheter.

De sträfvanden, som hufvudsakligast röra sig inom samtiden, äro således ännu oförmögna att utur sig utveckla ett sant meniskt lif, emedan de sträfva att upplösa det sedliga medvetande, som utgör en nödvändig fordran för en dylik utveckling. Den religiösa känslan är det allmänna uttrycket af detta sedliga medvetande och de upplösningsläror, som rikta sig emot den enskilda sedliga öfvertygelsen, emot familjen och samhället, kunna därför icke undgå att slutligen träffa religionen, äfven om de icke omedelbart angripa densamma. Försök af denna sednare beskaffenhet, utgångna från ofvannämnde åsigter, hafva visserligen icke heller saknats, ehuru de såsom allt för uppenbart förstörande och på själfva kärnan rigtade icke kunnat utöfva samma tjusande och förblindande inflytande på det allmänna tänkesättet. Dock äro de sträfvanden, som under skenet af att undanröjda tillfälliga störande hinder för en sannare uppfattning af själfva väsendet medelbart angripa äfven detta sednare, vida mera förföriska än de, som från början medvetna om målet ärligt bekänna, hvad de bära i skölden. Ty människans medfödda benägenhet att afkasta alla band, äfven de som utan skäl förefalla henne tryckande, förleder henne så lätt till att från en förkastande pröfning af det tillfälliga öfvergå till en förkastelse af äfven det väsendtliga, så framt hon icke har en bestämd öfvertygelse om hvad, som är evigt och oföränderligt. Tron på detta eviga och oföränderliga meddelas människan af religionen och så vida som denna tro icke är beroende af människans sjelfviska beskaffenhet, så måste den af henne erkännas såsom för alla gemensam. Denna tro måste därför blifva en bekännelse, och en bekännelse, som till sitt väsende förblifver oföränderlig. Grunden för denna oföränderlighet kan nämligen till sin yttre beskaffenhet af olika tidsvarf olika uppfattas, men bekännelsen af en dylik grund kan dock aldrig såsom bekännelse upphävas, utan att man i och med detsamma förnekar nödvändigheten af ett för alla människor gemensamt oändeligt mål. Derföre äro de röster, som höja sig emot en statskyrka,

såsom förqväfande det andliga lifvets fria utveckling. lika ofta att härleda ifrån en orolig förstöringslust och ett obestämdt missnöje med allt bestående, som ifrån en sann, om än någongång missriktad gudelig känsla, så ofta som icke grunden dertill bör sökas uti en sjelfvisk liknöjdhet, som finner sig besvärad af alla band. Det är en dylik sjelfviskhet, som alstrar vissa tiders fördragsamhet. Men ifrån en fördragsamhet, som anser alla öfvertygelser, hvar och en ifrån sin ståndpunkt, denna ståndpunkt må nu vara huru allmän eller huru enskild som helst, lika berättigad, är öfvergången lätt till det öfvertygelseslösa tvifvel, som betraktar altting såsom lika santt eller lika osantt. Det är nemligen omöjligt att ifrå för en sanning i allmänhet, som icke antager en bestämd form, om också denna form till en viss grad kan skifta under olika tidehvarf. Den, som förnekar den form, i hvilken en viss bekännelse fattar och famställer det eviga och oföränderliga, måste därför, så vida han vill anses hafva en öfvertygelse, uppfatta densamma uti en annan, men dock bestämd och enligt hans tanke fullkomligare yttre tillvaro. En dylik öfvertygelse måste således äfven yttra sig uti en art af bekännelse, så vida vi här få begagna detta uttryck, om också denna bekännelse till en början icke skulle ega bindande kraft för någon annan än den, som dertill gifvit upphof. Är den åter hos sin upphofsman lefvande, så måste denne äfven önska att göra sina medmänniskor delaktiga af den öfvertygelse, som han anser för den enda sanna. Detta utbredningsbegär har äfven historiskt utgjort en egenskap hos alla stora och lefvande bekännelser. Men om nu grunden för upphäfvandet af en bestående trosbekännelse och antagandet af en ny ytterst skulle komma att bero på hvarje människas särskilda tillfälliga beskaffenhet, så finnes det ingen anledning, hvarför det icke skulle komma att uppstå lika många bekännelser, som människor, och således sjelfva religionen, detta människornas allmännaste och gemensammaste band, inom samhället åstadkomma lika stora splittringar, som de lägsta menckliga lidelser. Är icke en tro på sådant sätt lefvande, så måste man åter i följe af en så beskaffad fördragsamhet erkänna, att man för sin egen del icke har någon öfvertygelse och därför äfven tillåta andra att ega hvilken som häldst, det vill säga också ingen. Fördragsamhetens tidehvarf äro därför äfven de,

som utmärka sig genom att icke hafva någon tro, åtminstone icke en sådan, som *bör* vara gemensam för alla. Och männe icke just en sådan brist på öfvertygelse, på gemensam tro är den ursprungliga grunden till att vårt tidehvarf icke kan såsom tidehvarf kallas poetiskt.

Men då den religiösa känslan aldrig helt och hållet kan förqväfvast och en djupare uppfattning af det mänskliga lifvets mål aldrig kan ur tidehvarfvens hjerta utplånas, så vilja vi ej heller förneka, att ju äfven samtiden, om icke i sin helhet, dock genom enskilda företeelser kan bilda en poetisk grund. En dylik grund har till exempel bildats af familjen, af det skiftesrika lifvet i vissa kustbyggder och på hafvet; det sednare, emedan förtrogenheten med faran måste alstra både mera mod och en fastare öfvertygelse om försynens omedelbara beskydd. Sammaledes hafva äfven den enskildes lefnadsförhållanden, hans inre qval och lidanden, såsom åt sig sjelf lemnad eller i strid med samhällets hårda nödvändighet, bestått konsten färgor till de små gengretafior, som under namn af sjelfbiografier stundom förekomma inom den nyaste engelska litteraturen. Om sådane teckningar sålän kunna göra anspråk på namnet konstverk i högre mening, så hafva vi att dertill söka anledning, dels i den omständigheten, att de ämnen, som der behandlas, icke kunna erhålla en högre lösning uti en tid, då samhället befinner sig i en otillfredsställande oro, dels och i följe häraf deruti, att dessa ämnen förutsätta mera en poetisk stämning, än en på stora diktanledningar grundad konstnärsvärksamhet. Derfor är äfven qvinnan, såsom mäktig af poetisk stämning snarare än af en större skapande förmåga, äfven företrädesvis en idkerska af denna konst-art. Dylika alster äro således närmast att betrakta blott såsom anmärkningsvärda uttryck af samtidens poetiska stämning. Tidehvarfvens beskaffenhet i detta afseende står naturligtvis alltid i ett visst förhållande till deras beskaffenhet såsom bildande ämnen för en konstnärlig behandling. De tidehvarf, hvilka i sin helhet äro poetiska såsom ämnen, äro likaledes utmärkte genom en allmänt utbredd poetisk stämning. Så var till exempel förhållandet under korstågen, hvilkas poetiska händelser lika mycket förutsatte en poetisk stämning, som den poetiska stämningen uttalade sig i dessa händelser. Uti ett tidehvarf åter sådant som vårt, då det poetiska i lifvet blott delvis gör sig gällande, måste äfven den poetiska stäm-

ningen blifve mera en enskild tillhörighet, än en allmän egenskap hos tidehvarfvet. Att denna egenskap i vår tid förnämligast tillkännager sig hos qvinnan är vidare ganska naturligt, då de lefnadsförhållanden, inom hvilkas gränсор den poetiska försoningen af lifvets motsägelser måste taga sin tillflykt undan verklighetens stormar, äro sådane, som förnämligast bilda en grund för qvinnans verksamhet. Så länge som qvinnan blir sin sanna natur trogen, och hon blir det vanligtvis längre än mannen, emedan hon mera oberoende af vetenskapens och samhällets förvillelser sällan förlorar sin förtrostan på religionen, så länge som hon blir sin innersta natur trogen, kan hon derföre, stundom äfven såsom författarinna, uppenbara sig såsom en räddande engel för den poetiska känslan. Hon måste alltid göra det för den sedliga, emedan hon såsom qvinna måste bevara familjen, så länge som hon vill bevara sig sjelf. Det är derföre som qvinnans estetiska uppfostran kan vara af vigt äfven för konsten, åtminstone i de tidehvarf, då denna i följe af störande omständigheter måste inskränka sin verksamhet inom ett trängre område. Utan att här inlåta oss i frågan om, huruvida qvinnans uppfostran i våra dagar är altför uteslutande estetisk eller huruvida det äfven för konsten vore fördelaktigare att utbyta densamma emot en bildning, som hade naturvetenskaperna till föremål, utan att inlåta oss i dessa frågor, hvilka såsom praktiska ligga vid sidan af vårt ämne, vilje vi likväl i anledning af Hr M:s framställning af den qvinnliga bildningen för dagen göra några anmärkningar. Så vida vi riktigt uppfattat Hr M:s mening i detta afseende, hvilket vi icke våga påstå, så tyckes Hr M. vilja säga, att den nu för tiden rådande lusten att sysselsätta sig med konst och estetiska tidsfördrif alldeles icke bör förqväfvas, emedan den är ett "oafvisligt behof", som företrädesvis gör sig gällande hos qvinnan. Detta medgifva vi äfven gerna, så vida denna lust har sin upprinnelse uti ett verkligt behof och icke uti begäret att lysa med en ylig skönhetsbildning. Hr M. tyckes dock vidare påstå, att äfven denna bildning, om den också stundom urartar till ett meningslöst joller om ämnen, som dock hafva en ädlare betydelse än den att vara blotta tidsfördrif, är berättigad eller åtminstone mera berättigad än en bildning, som skulle sysselsätta sig med t. ex. vetenskapliga föremål. Men om vi nu också medgifva, att konsten, emedan den

såsom närmast talande till känslan och inbillningskraften är af "populär art", icke så lätt som vetenskapen kan blifva utsatt för vådan af "ytlighetens, halfvetandets, fördomarnes och den blinda doktrinenes anspråk", så är det dock svårt att inse, hvarför en otillräcklig eller missledd eller till och med blott uteslutande estetisk bildning skulle på något sätt vara bättre eller önskvärdare, än litet småfusk i vetenskaperna, åtminstone de praktiska. Ty naturvetenskaperna sysselsätta sig dock med föremål som rigta blicken mot det verkliga lifvet och som äfven utom vetenskapens sammanhang kunna bilda en samling af angenäma och tankeväckande småkunskaper, hvilka om de än ej mycket gagna dock ej heller skada, så vida de icke såsom bildande ett materialistiskt system göra anspråk på en allmängiltig tillämpning. Den uteslutande estetiska bildningen åter för vida större vådor med sig, utan att därför ega mindre anspråk. Äfven om denna bildnings målsmän eller företräderskor alls icke skulle sysselsätta sig med en art af vitterhet, som vore för sedligheten omedelbart skadlig, så måste de dock genom inbillningskraftens omätteliga utbildning på de öfriga andeliga förmögenheternas bekostnad förlora en del af den sedliga styrka, som konsten, så sedlig den än må vara, aldrig kan skänka menniskan. Vi hafva i våra dagar haft alltför många bevis på en uteslutande skönhetsbildningsfördeliga och i synnerhet all verklig arbetslust förstörande inflytande, för att icke med ett visst misstroende betrakta äfven smärre företeelser deraf. Vi anse således denna estetiska bildning i sin allmänhet ingalunda önskvärd, men om vi skola vara fullt upprigtiga, så få vi bekänna, att vi ej tro, att de inskränkta yttringar deraf, som Hr M. vidrör, äro af den ringaste betydighet. De må således gerna vara i fred, men ej derföre att de på något sätt böra försvaras såsom en slags räddningsanstalt för den vilsefarna skönhetskänslan, utan derföre att de äro rent af oskadliga, emedan der vanligtvis icke finnes några förmögenheter att förstöra. De skola derför icke heller utöfva något inflytande utom den bildade sammanlefnadens gränсор. Men det kunde vidare sättas i fråga, om de ens der äro så behöfliga, eller åtminstone mera behöfliga, än hvad annat som häldst, som kan utgöra ämne för ett bildadt samtal. Hr M. tyckes dock vara af denna tanke. Hr M. yttrar nemligen att det inom den danade sammanlefnaden, hvarest qvinnan är den bestäm-

mande magten, "måste finnas ett intresse, som företrädesvis är gemensamt för den bildade mannen och den bildade kvinnan och att detta är närmast just det *estetiska*", emedan det religiösa "omgifves af en helighetsgloria, som förbjuder alla profana kretsar att nalkas det samma." Utan att ingå i någon undersökning om sanningen af det sednare påståendet, vilja vi här blott göra en invändning emot det förra, nemligen att det intresse, som företrädesvis vore gemensamt för den bildade mannen och den bildade kvinnan, skulle vara det estetiska. Vi tro nemligen, att äfven utan någon serskild omedelbar religiös rigtning af sysselsättningar och meddelanden det både kan och bör och äfven som oftast är det *etiska* intresset, som bestämmer den bildade kvinnans umgänge; annars skulle de obildade vara uteslutna från alla sammanlefnadens genom kvinnan förädlande verkan, så vida som det religiösa ej heller ibland dem kunde komma med i räkningen. Så kan likväl ej vara förhållandet, ty för det etiska intresset äro alla ämnen, så vida nemligen de icke äro osedliga, aldeles likgiltiga eller rättare sagt lika innehållsrika. På samma sätt nemligen som uti lifvet all mensklig verksamhet, äfven den obetydligaste och ringaste, har sitt sedliga innehåll, så måste äfven inom sammanlefnaden det menskliga lifvets alla fröjder och sorger bibehålla samma egenskap, utan att derföre behöfva medföra lifvets tunga. Frånvaron af denna sednare beror nemligen uti sammanlefnaden, likasom uti dikten, på uppfattningen, det vill här säga på det intresse som det personliga behaget och bildningsgåfvan medför och i så måtto blir äfven intresset uti sammanlefnaden, ehuru i en annan mening, estetiskt. På sådant sätt blir nemligen den förädlande sammanlefnaden en improviserad dikt, hvars oundgängligaste fordran måste, likasom den verkliga diktens, vara den af frihet. Så skulle det till exempel i fråga om den yttring af lifvet, som om den också icke är det högsta uttrycket af mannens och kvinnans etiska förhållande till hvarandra dock anses för den mest poetiska delen deraf, nemligen ungdomskärleken, vara ganska svårt att upptäcka samtalsämnen af hvad man vanligtvis kallar intressant eller estetisk beskaffenhet, men man skall dock icke förneka detta förhållande ett sedligt bildande inflytande af ädlare betydelse. Detta kommer sig deraf, att det icke så mycket beror på hvad som säges, utan huru det säges, på de

samtalandes uppfattning af hvarandra och betydelse för hvarandra. Om nu icke samma, om vi så få säga, inspiration i lika hög grad utmärker mannens och kvinnans umgänge i allmänhet, emedan de i ofvannämde afseende kunna vara hvarandra likgiltiga, så är det likväl samma grund, på hvilken den ytterst hvilat och hvarigenom kvinnan utöfvar ett sedligt inflytande. Det är således icke kvinnans estetiska bildning, sådan som den framträder inom sammanlefnaden, utan den sanna uppfattningen af henne såsom en sedlighetens företräderska, som i våra dagar bildar en grund för den poetiska stämningen och som gör det möjligt för kvinnan att företrädesvis blifva en poetisk tolk af denna sedliga betydelse, så snart hon själf med varm känsla uppfattar sitt sanna mål. Härutinnan se vi den rätta anledningen till våra dagars sede- och familjemålningar, nästan ensamt tecknade af fruntimmer, äfvensom till den nog mycket öfverflödande kärlekslyriken, hvilken dock icke alltid kunnat hålla sig obesmittad af tidens själfsväld. Så svaga än dessa målningar och utgjutelser stundom förefalla betraktade från konstens stränga synpunkt, så få de dock gälla hvad de kunna såsom uttryck af samtidens poetiska stämning.

Då man således icke kan tillerkänna vår tids allmänaste konstalster något själfständigare värde, så kunde det synas öfverflödigt att vidare orda om den poetiska beskaffenheten hos samtiden såsom frambringande konstverk. Vi kunna dock icke underlåta att för fullständighetens skull tillägga några ord om det förhållande, i hvilket konstnären såsom skapande i allmänhet står till sin samtids poetiska beskaffenhet. Vi hafva sett att den poetiska stämningen i ett tidevarf alltid håller jemna steg med händelsernas och bildningens poetiska grundbeskaffenhet, men detta är icke alltid fallet med den poetiska alstringens styrka hos konstnären. Det har funnits tidevarf, utmärkta så väl genom ett öfverflöd af poetiska tilldragelser, som genom en allmänt utbredd hänförelse och som detta oakadt icke frambragt skaldeverk af någon högre betydelse och ändå mindre någon stor konstnärspersonlighet. Under dessa tidevarf diktade folket själfva; åtminstone hafva diktarna så sammansmält med folkens eget medvetande, att de förlorat sin egen personlighet. De sänger, som tillhöra dylika tidevarf, utmärka sig därför äfven förnämligast genom deras in-

nerlighet, deras varma poetiska stämning. Först under mera utbildade samhällsförhållanden framträder skaldens personlighet såsom höjd öfver sin egen samtid. Derigenom låter det sig äfven förklaras, att det stundom kan uppstå en stor skaldepersonlighet uti en tid, som sjelf genom stora och våldsamma skakningar är beröfvad den försoning, som konsten bör framställa; en dylik tid får likväl icke och kan icke heller vara helt och hållet blottad på stora tankar och stora sträfvanden. Skalden kan nemligen genom styrkan af sin egen personlighet gifva åt dikten den enhet, den harmoni, som den honom omgifvande världen saknar; hans känsla blir likasom uttrycket af en omedelbar gudomlig uppenbarelse. En dylik konstnärspersonlighet var Dante, om hvilken vi vilja minnas oss hafva sett yttras någonstädes, att om han ville hafva en synlig bild af det helfvete, han med så starka färgor målat, så behöfde han blott skåda omkring sig och betrakta samtidens fasaväckande uppträden. För att blifva en dylik skald, som Dante, måste man dock med karakterens ädelhet och styrka förena bildningsgåfvans hela liflighet och fulländade formförmåga och det är denna förening, som i så hög grad är sällsynt. Saknas endera af dessa egenskaper, så blir man i ett eller annat afseende en medelmåtta, antingen en medelmåttig personlighet, eller en medelmåttig talang; skald i stor mening blir man blott genom bådadera. De tidevarf, som sakna stora karakterer måste därför äfven sakna stora skalder. Bildningsgåfvan ensam skapar blott mer eller mindre lysande medelmåttor, stora karakterer åter utan uttrycksförmåga skapa dessa jättelika formlösa snillen, hvarpå den sednare medeltiden har så många exempel. Det är därför orätt att säga, att skaldemedelmåttor i allmänhet taget endast bilda en efterskörd efter stora tider och stora snillen, hvars skolor de utgöra, ty de stora förmågorna med ett rikare innehåll, hvilka dock i skaldéväg kunna vara ganska medelmåttiga, förbereda också en kommande tid, äfven omedelbart i poetiskt afseende. Stora karaktärer framträda dock icke gerna uti en tid, som icke sjelf är rik på stora, om än outvecklade motiver, men det beror på dessa karakterers enskilda beskaffenhet i afseende på förmögenheternas förhållande till hvarandra, om de vända sig till handlingen eller diktens verd. Det gifves dock ett sätt, på hvilket en stor konstnär kan uppträda äfven uti en tid af upplösning och

det är såsom komisk skald, men äfven då måste det vara karakterens styrka, som skall göra det möjligt att genom en komisk förstöring tillvägbringa en slags enhet, en slags försoning emellan de elementer, som äro hemfallne under förgängelsen. Stora komiska skalder hafva därför oftast varit stränge allvarlige män, sådane som Aristofanes, som hemtade sin förmåga att gissla samtidens dårskaper från fornverldens styrka och allvarliga seder. Om vi skulle slå oss på det otacksamma och äfven opåkalade värfvet att förkunna tillkommande ting, så skulle vi vilja förutsäga, att det måste förestå vår tids sträfvanden en grundlig komisk luttring, innan de kunna erhålla kraft att sjelfva bilda grunden för en framtida konst.

